

Conclusions. In conclusion, the Orthodox Church has played an important culture-creating and integration role among Lemkos. As Michał Łesiów emphasized, writing about the culture-creating role of the Ukrainian Greek Catholic Church: religion is an important part of the culture of the nation. Form and content of religion comes often into the national consciousness, it contributes greatly to the development of national culture, or at least should support this development (14, p. 11). In the case of Lemkos the issue was complex. This is because they belong to two churches: the Greek Catholic and Orthodox. In addition to differences of identity: part of Lemkos identifies with the Ukrainian people, while some rejects the Ukrainian national consciousness. The Orthodox Church is of the primacy of faith in relation to the diversity of nationalities and national situation of believers, they do not differentiate them ethnically (3, p. 12). Although it has not become a base for social or political minorities who create it (including Belarusians and Ukrainians) it has played an important role in the culture-creating and integration process of Lemkos. It has played a positive role in the development of their language and cultural identity. In many churches sermons were (and still are) said in the Lemko language. They are also a place where you can buy newspapers and publications devoted to this group of people.

References:

1. Blin-Olbert D., Rok obrzędowy u Łemków, [in:] Łemkowie w historii i kulturze Karpat, ed. J. Czajkowski, Sanok 1994, vol. 2.

Stefan Dudra, habilitований доктор наук, професор
Зеленогурський університет, Зелена Гура, Польща
stefan.dudra@wp.pl

2. Charkiewicz J., Bractwo Młodzieży Prawosławnej w Polsce, Białystok 1995.
3. Czykwin E., Między ziemią a wiarą, "Przegląd Prawosławny", 1995, no 7.
4. Duć-Fajfer H., Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku, Kraków 2001.
5. Dudra S., Kościół prawosławny na ziemiach zachodnich i północnych po II wojnie światowej, Zielona Góra 2004.
6. Dudra S., Cerkiew w diasporze. Z dziejów prawosławnej diecezji wrocławsko-szczecińskiej, Poznań 2009.
7. Gerent P., Prawosławie na Dolnym Śląsku w latach 1945-1989, Toruń 2007.
8. Gerent P., Proces powstawania parafii prawosławnych na Podkarpaciu po 1956 roku, "Antyfon", 2006, no 1.
9. Graban A., Działalność społeczno-kulturalna Łemków na terenie powiatu strzelecko-drezdeneckiego, [in:] Łemkowie. Historia i kultura. Sesja naukowa Szreniawa 30 czerwca-1 lipca 2007, Szreniawa 2007.
10. Hajduczenia O., Wychowawcze oddziaływanie wybranych form działalności Bractwa Młodzieży Prawosławnej, Białystok 1990.
11. Horbal B., Lemko Studies: A Handbook, New York 2010.
12. Inwentaryzacja łemkowskich cmentarzy w nieistniejących wsiach na terenie gminy Sękowa. part 1. Banica, Długie, Lipna (stan na 31.10.2002)", ed. R. Dubec, Gorlice 2003.
13. Kuprianowicz G., Akcja "Wisła" a Kościół prawosławny, [in:] Akcja "Wisła", ed. J. Pisuliński, Warszawa 2003.
14. Łesiów M., Rola kulturotwórcza Ukraińskiej Cerkwi Greckokatolickiej, Lublin 2001.
15. Reinfuss R., Związki kulturowe po obu stronach Karpat w rejonie Łemkowszczyzny, [in:] Łemkowie w historii i kulturze Karpat, ed. J. Czajkowski, Rzeszów 1992, vol. 1.
16. Rydzanicz A., Stowarzyszenie ma przyszłość, "Przegląd Prawosławny", 2011, no 1.
17. Urban K., Kościół prawosławny w Polsce 1945-1970 (rys historyczny), Kraków 1996.
18. Zwoliński J., Rapsodia dla Łemków, Koszalin 1994.

Надійшла до редколегії 11.10.17

КУЛЬТУРНА ТА ІНТЕГРАТИВНА РОЛЬ ПОЛЬСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ У РОЗВИТКУ ЛЕМКІВ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ЦЕРКВИ

Після Другої світової війни Польська Автокефальна Православна Церква відіграла важливу роль в процесах культуротворення та асиміляції лемківського населення. Дана теза справедлива щодо двох груп православних лемків: переселених у 1947 році внаслідок операції "Вісла" та тих, хто після 1956 року повернувся у лемківський регіон. Навколостворених православних парафій було відновлено окремі форми організації життя Лемків. На початку, це відбувалося у вигляді парафіяльних зібрань, що зумовило появу нових пасторських центрів. Православна молодь об'єднувалася з метою здійснення культурної діяльності. Такі об'єднання пізніше призвели до появи Товариства православної молоді. Аналогічний процес мав місце і в другій половині п'ятдесятих років XX століття у лемківському регіоні.

Ключові слова: лемки, операція "Вісла", Православна церква.

УДК 321.01

Микола Карашук, канд. політ. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
polit_dep@ukr.net

ЛЕГІТИМНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ: СПЕЦИФІКА СУЧАСНОГО ОСМИСЛЕННЯ

Дослідження присвячене аналізу сучасного розуміння легітимності політичної влади. Розкривається взаємозв'язок між насиллям та владою, легітимністю і довірою, покірною та підтримкою. Доводиться, що сучасне розуміння влади протиставляє її насиллю та акцентує її комунікативно-символічну природу. Процес легітимізації включає в себе як необхідні, рівноправні моменти довіри та недовіри. Таким чином, сама потреба в процедурах легітимізації влади обумовлюється недовірою до існуючих політичних структур.

Ключові слова: влада, політика, легітимність, довіра, недовіра, підтримка, символ, комунікація.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний світ описується у наукових дослідженнях і як "плинна сучасність" (З. Бауман), і як "суспільство ризику" (У. Бек), і як "постіндустріальне суспільство" (Д. Белл), і як "ера пустоти" (Ж. Ліповецькі). Спільним для всіх залишається визнання прискорених трансформацій, що відбуваються в оточуючому нас світі, наслідком яких постає руйнування сталих нормативно-ціннісних орієнтирів людської життєдіяльності. Потужну роль у даному процесі відіграють представники постмодернізму, котрі здійснили всебічну критику так званих "великих нарративів", в межах якої відбувається

деконструкція традиції, ідеалів, цінностей та ієрархій класичної культури. Всі вони потрапили під підозру у приховуванні владних зазіхань, в результаті чого сфери суспільного існування опиняються в перманентній кризі легітимності.

Особливо гостро дана проблема постає в контексті політики, котра безпосередньо пов'язана з боротьбою за державну владу. В межах вітчизняного суспільства дана проблема поглиблюється процесом державотворення, що потребує потужної мобілізації засобів легітимізації політичної системи новостворених політичних інститутів. В епоху руйнування усіх авторитетів наше

суспільство стикнулось із завданням конституювання авторитету нової держави.

Як свідчить новітня історія України, дана проблема залишається актуальною до цього часу [17, с.53-160]. Українська держава тривалий час перебуває у процесі коливання між *делегітимізацією* та *легітимізацією* політичної влади. Можна виділити три причини такого стану: перша – це розпад Радянського Союзу та утворення незалежної України, другий – період "помаранчевої революції", третій – "революція гідності", яка ще й досі триває. Криза легітимності політичної влади в контексті вітчизняної історії набуває практичного характеру та обертається ризиками втрати державності. Зазначене свідчить про **актуальність** і своєчасність дослідження проблеми легітимності політичної влади та обумовлює визначення його мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці, присвячені дослідженню різноманітних аспектів легітимізації політичної влади, достатньо широко представлені як у вітчизняних, так і зарубіжних джерелах. В межах політичної науки досліджуються як раціональні, так і ірраціональні компоненти легітимізації влади. У цьому контексті зростає увага до символічних засобів репрезентації політичного, котрі надають різноманітні можливості для опрідметнення ідей. В своїх дослідженнях П.М. Олещук вказує на важливість саме цього аспекту легітимізації політичної влади. "Легітимність, – зазначає він, – забезпечує стабільність режиму та дозволяє здійснювати свої повноваження не лише шляхом звичайного насильства, але й (за висловом П. Бурдье) шляхом "насильства символічного", тобто не фізичного, а ідейно-пропагандистського впливу" [14, с.9].

Схожої точки зору дотримується і О. Висоцький, на думку якого "легітимність є своєрідним нематеріальним, духовним ресурсом, використання якого полегшує процеси здобуття, утримання та реалізації влади, роблячи їх менш затратними та більш результативними" [8, с.59]. Як зазначає М. Г. Тур, легітимізацію можна охарактеризувати "як процес переходу зовнішнього (об'єктивного) смислу у внутрішнє (суб'єктивне), тобто як інтеріоризацію в нормативному плані та як схвалення – в когнітивному" [15, с.15].

В контексті філософського аналізу проблеми легітимізації Є. Бистрицький визначає її наступним чином: "Легітимізація – це завжди процес визнання чи невизнання існуючої влади – як її представників, так і її норм, процедур, інституцій – законів взагалі" [5, с.58].

Метою статті є дослідження специфіки сучасного осмислення проблеми легітимності політичної влади.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Питання, що пов'язані з легітимністю політичної влади актуалізуються в період зародження доби Модерну. Можна стверджувати, що починаючи з цього періоду європейської історії влада втрачає сакральний характер та змушена постійно виправдовувати своє існування. Відбувається десакралізація політичної влади і як наслідок її денатуралізація, тобто будь-який політичний режим для свого виправдання не може посылатися на природні або божественні передумови. Подібна ситуація стає можливою за умови домінування так званої договірної концепції держави, де остання постає "штучно" створеним інститутом. Одночасно розгортається дискусія з приводу переосмислення середньовічної концепції суверенітету. Вектор уваги переноситься з особистості монарха на штучне тіло держави.

Як відомо, не останню роль у переосмисленні концепції суверенітету відіграв Т. Гоббс, котрий вважав, що спільне злагоджене існування людей можливе за умови наявності *загальної влади*. Кожна людина повинна пе-

редати частину своїх прав одній людині або зібранню людей, котрі могли б звести усі волі громадян у єдину волю. Відповідно подібна реальна єдність досягається шляхом угоди та втілюється в одній інстанції – *державі*.

Необхідно зазначити, що з точки зору Т. Гоббса, той хто володіє верховною владою є сувереном, а всі інші – підданими. Для досягнення верховної влади існує два способи. Перший полягає у застосуванні фізичного насилля, другий – це добровільна згода людей підкорятися загальній владі задля забезпечення захисту. Саме державу, котра встановлюється на основі добровільної згоди, можна назвати "*політичною державою*" або державою, що засновується на штучному встановленні. Натомість державу, сформовану на основі фізичного насилля, Т. Гоббс визначає як засновану на привласненні [9, с.133]. Отже, ще з часів Т. Гоббса виникає переконання, що "політична держава" може виникати тільки на основі визнання громадянами дій суверенної влади легітимними.

Для Нового часу була притаманна зацікавленість засадами насамперед *стабільності* та *впорядкованості* заснованого на договорі суспільства. Переважна більшість мислителів того часу були переконані, що інстанцією, котра забезпечує порядок, може бути тільки держава. Інша справа, що державна влада вже не розглядається в якості незалежного від народу суверена. Навпаки, джерело суверенітету вбачається саме в народі, тому державна влада постає зв'язаною з визнанням громадян.

Варто розглянути питання взаємозв'язку концентрації політичної влади в особі держави з монополізацією фізичного насилля. В кінцевому рахунку для політичної теорії доби модерну проблема легітимності так чи інакше вирішувалась в контексті проблеми насилля. Для вирішення даного завдання потрібно звернутися до праць класика політичної думки М. Вебера. Нагадаємо, що саме в його працях сформульовані основні принципи теорії легітимності влади.

У відомій праці "Політика як покликання та професія" М. Вебер ставить питання про сутність політики. "Що ми розуміємо під політикою?" – запитує він, – "це поняття має надзвичайно широкий зміст та охоплює всі види діяльності щодо самостійного *керування*. ... Ми маємо намір в даному випадку говорити тільки про керівництво або здійсненні впливу на керівництво *політичним союзом*, тобто в наш час – *державою*" [7, с.644-645]. Таким чином, одразу пов'язується сутність політики та держави. Далі, виходячи з визнання тези "будь-яка держава заснована на насиллі", визначається специфіка поняття "держави", як і будь-якого "політичного союзу": "держава є тією людською спільнотою, котра всередині певної сфери... претендує (з успіхом) на *монопольно легітимного фізичного насилля*" [7, с.645]. В такому випадку єдиним джерелом "права" на фізичне насилля в суспільстві постає держава.

Варто зазначити, що на думку М. Вебера, насилля є засобом політичної боротьби, метою якої є "участь у владі". В такому контексті займатися політикою та прагнути влади означає одне і теж саме. Виходячи з наведених міркувань, отримуємо визначення держави як відношення панування людей над іншими людьми, "що спирається на легітимне (тобто таке, що вважається легітимним) насилля як засіб" [7, с.645]. Тобто, для того, щоб політична влада існувала, необхідним є здійснення відношення "панування-поко́ра", і саме у легітимності міститься *спонука*, *мотив* підкорятися пануванню. У своїх працях М. Вебер вводить наступні широко відомі "ідеальні" види внутрішнього виправдання (легітимності) панування: "традицій", "харизматичний" та "лега-

льний". Усі перелічені види легітимності панування в кінцевому випадку виправдовують "право" на використання фізичного насилля.

В контексті нашого дослідження показовим є перехід від інтерпретації влади, заснованої на фізичному насиллі, до сучасних концепцій легітимності влади, котрі, навпаки, протиставляють владу і насилля. Основна увага при дослідженні проблем легітимізації влади тепер приділяється не фізичному, а "символічному" насиллю. В такому ракурсі питання виправдання політичної влади виявляється вписаним у більш широкий контекст легітимізації існуючого соціально-культурного порядку.

Окрім цього, сучасна соціально-політична думка стикається з проблемою легітимності політичної влади в умовах руйнування модерного світового устрою, при якому домінували національні держави. Мова йде про прояв такого явища як глобалізація, котра пов'язує в єдине ціле різноманітні сфери людської життєдіяльності. Відповідно і їх наслідки набувають глобального характеру, тобто спричиняють вплив на людство, незважаючи на національні кордони. Звідси стає зрозумілим, чому, наприклад, У. Бек розпочинає свою книгу "Влада та її опоненти в епоху глобалізму" з питання: "Якими є засади легітимного панування в епоху глобалізації?" [3]. Як стверджує вчений, сьогодні ми робимо вигляд, що все ще знаємо, що означають слова "політика" і "держави", втім, саме ці готові, традиційні відповіді на всі питання про причини легітимного панування заважають нам зрозуміти смисл битв за владу, які розгортаються в сучасному світі.

З точки зору видатного німецького мислителя Ю. Габермаса, зазначена вище криза легітимності повинна бути вписана у більш широкий контекст "дефіциту смислу" в сучасному суспільстві. Саме цій проблемі присвячена його праця "Проблема легітимізації пізнього капіталізму" [16]. "Дефіцит смислу" означає, що у сучасної людини зникає мотивація діяти відповідним чином. Дослідник виходить з того, "що мотивації виникають завдяки інтеріоризації символічно репрезентованих структур очікування" [16, с.158]. Будь-яке суспільство, в якому існує соціально-економічна нерівність, повинно вирішувати проблему нерівного, але легітимного розподілу суспільних благ. Вони, як вважає Ю. Габермас, вирішують її шляхом "структурного насилля", вписуючи асиметричний розподіл легітимних можливостей задоволення потреб у загальновизнану систему норм. Проте, як вже зазначалось, саме такої системи норм сьогодні вже не існує, тому, немає ніяких наперед даних норм, у відповідності до яких може вибудовуватись легітимний політичний порядок. Отже, сьогодні ми змушені конституювати загальні норми за допомогою комунікаційної раціональності та вільного визнання усіх членів суспільства. Подібна символічно-комунікативна основа легітимізації повинна служити встановленню консенсусу між різними групами інтересів.

Як зазначають П. Бергер та Т. Лукман, особливо гостро криза легітимізації інституціонального порядку виникає в той момент, коли "об'єктивації інституційного порядку потрібно передавати новому поколінню" [4, с.153]. Коли історія існування спільноти та біографія окремого індивіда виявляються розірваними, тоді з'являється необхідність пояснення та виправдання елементів існуючого порядку, що і є функцією процесу легітимізації. Дослідники виділяють когнітивний (знання) та аксіологічний (цінності) аспекти даного процесу. "Легітимізація говорить індивіду не тільки те, чому він повинен здійснювати ту або іншу дію, але і те, чому речі *являються* такими, якими вони є. Інакше кажучи, "знання" передують "цінностям" в легітимізації інститутів" [4, с.154].

З точки зору П. Бергера та Т. Лукмана, можна розділити легітимізацію на наступні рівні. По-перше, – це теоретичний рівень. На цьому рівні формується самоочевидне знання про світ, на основі якого в подальшому вибудовується будь-яка теорія, і якого вона знову повинна досягнути для того, щоб стати традицією. Другий рівень легітимізації містить теоретичні положення в початковій формі, котрі репрезентують колективний досвід повсякденної життєдіяльності. Тому пояснювальні схеми цього рівня мають прагматичний характер. Третій рівень містить явні теоретичні конструкції, за допомогою яких інституційний порядок легітимізує себе в термінах диференційованої системи знань. На цьому рівні виникає прошарок "експертів", котрі спеціалізуються саме на виробленні та зберіганні призначених для легітимізації інститутів теоретичних знань. Як вказують вчені, на цій стадії сфера легітимізації досягає відносної самостійності по відношенню до тих інститутів, які вона покликана легітимізувати. В результаті утворюється спеціалізована діяльність, спрямована на виправдання (інституалізацію) власного соціального положення тих, хто зараховує себе в прошарок "експертів". Нарешті, четвертий рівень утворюють "символічні універсуми", котрі інтегрують різні сфери інституційного порядку у всеосяжну систему. Остання постає дійсним універсумом, в горизонті якого набуває значення повсякденний досвід людини [4, с.155-157].

Важливо звернути увагу на тлумачення феномену "символічного" для розуміння специфіки сучасного осмислення легітимності влади. Як вважають П. Бергер та Т. Лукман, символічні процеси – це "процеси сигніфікації (позначення), що мають відношення до реальностей, відмінних від реальностей повсякденного життя" [4, с.160]. Завдяки символічному рівню відбувається вписування індивіда з його досвідом та соціальними ролями у історичний контекст, коли інституційні тоді стають способом участі в універсумі. Проте, не варто забувати, що подібні "символічні універсуми" є продуктами людської історії, тому для того, щоб зрозуміти сутність та структуру певної символічної системи легітимізації влади необхідно дослідити історії їх формування.

У зв'язку з акцентуванням символічної природи будь-якої влади, сучасна політична думка актуалізує дослідження ненасильницьких способів її легітимізації. На думку відомої дослідниці Г. Арендт, необхідно відізнати *владу* та *насилля*. Там, де панує насилля, стверджує вона, немає влади. З цієї позиції розгортається критика традиційної політичної теорії, котра пов'язує владу, державу та політику з насиллям. Звичка ототожнювати владу і насилля обумовлена розумінням правління як панування однієї людини над іншою за допомогою насилля [1, с.62]. Влада є "самоціллю", натомість насилля – інструментальне, воно завжди засіб для досягнення певної мети. і тому воно годиться тільки для короточасних цілей.

Звідси витікає і необхідність розрізнення *виправдан* та *легітимності*. Як вважала Г. Арендт, використання насилля може бути виправданим, проте воно ніколи не стає легітимним. "Влада, – писало вона, – не потребує виправдання, вона є необхідним елементом самого існування політичних спільнот; те, чого дійсно вона потребує – це легітимності" [1, с.61]. Внаслідок того, що влада завжди виникає, коли люди об'єднуються разом та починають спільно діяти, вона набуває легітимності через звернення до минулого. Натомість виправдання потребує апелювання до майбутнього, до тих наслідків, які ми отримуємо в результаті певної дії.

Виходячи з зазначених міркувань, впливає зв'язність влади і *підтримки* на противагу взаємозв'язку

насилля і *покори*. Людина може підкоритися перед загрозою застосування насилля, але при цьому вона не буде підтримувати ці дії. Тому влада вимагає саме підтримки, що неодноразово підкреслює Г. Арендт: "Інститути країни наділяє владою саме народна підтримка, а ця підтримка – ніщо інше як продовження тієї згоди, яка і створила ці закони... Всі політичні інститути – це прояви та уречевлення влади; вони застигають та розпадаються, як тільки її перестає підтримувати живильна влада народу" [1, с.48].

Важливим моментом в сучасному розумінні політичної влади є її взаємозв'язок з *свободою*. Так, на думку, Г. Арендт політика є *публічною* сферою, що конститується на противагу режиму *приватного*. Саме у публічному співіснуванні людина набуває здатності до людського способу існування. Дійсний людський вчинок є турботою не про *своє*, приватне, а, навпаки, турботою про *спільне*, публічне. Мислитель визначає таке публічне існування як "буття-один-з-одним". Тільки у ньому і виникає влада. "Влада є те, що кличе до існування і взагалі утримує в бутті публічну сферу, потенційний простір явлення серед тих, хто діє і промовляє" [2, с.265]. Таким чином, те, що надає можливість проявитися публічній сфері людського існування, одночасно постає фундаментом людської свободи, адже поза свободою унеможливується публічність як така.

На ненасильницькому характері влади наполягає інший відомий дослідник Н. Луман. З його точки зору, влада передбачає відкритість іншим можливостям діяти. Могутність влади вимірюється здатністю досягати визнання власних рішень при наявності привабливих альтернатив дії або бездіяльності. За наявності свободи підлеглих вона тільки збільшується. Тому владу потрібно "відрізнати від примусу до будь-якої конкретної дії" [13, с.18-19]. Граничним виявом примусу виступає фізичне насилля, яке підміняє власною активністю дії інших людей. Проте, таким чином влада втрачає свою функцію здійснювати селекцію дій людини і, як пише Н. Луман, влада відмовляється від переваг "символічної генералізації". Отже, в переважній більшості випадків "до насилля вдаються через дефіцит влади" [13, с.19].

Як бачимо, сучасні теорії влади наполягають на символічно-комунікативній природі останньої. У Н. Лумана влада, поряд з істиною, грошима та любов'ю, постає символічно генералізованим засобом *комунікації*. "Влада є керована кодом комунікація" [13, с.29]. Дана тенденція стає домінуючою в сучасному розумінні влади. Поза комунікацією неможливо уявити дію влади, натомість поза комунікацією залишається величезний простір для розгортання насилля. У статті Т. Болла наводиться відомий приклад влади регулювальника на дорозі, який за допомогою свистка та жезла примушує водія здійснити дії, які той сам не став би виконувати. Регулювальник віддає команду, тобто застосовує свою владу за допомогою наявності зрозумілої для всіх учасників дорожнього руху мови. Регулювальник, продовжує Т. Болл, міг би застосувати зброю або палицю для того, щоб змусити підкоритися водія, проте подібні дії не можна назвати застосуванням влади, це буде акт насилля. Застосування насилля характеризується дослідником як свідчення про відсутність влади, а демонстрація насилля призводить до викриття того, що претендує на владу, як "псевдовладу", котра таким чином "постає безвладною і нелегітимною в очах своїх підлеглих" [6]. Таким чином, поступово сучасна політична теорія переносить увагу з фізичного насилля на добровільну згоду громадян підкорятися політичній владі. Саме тому основи довіри до влади вбачають у культурній, нормоутворюючій системі.

В контексті взаємозв'язку ефективності та легітимності демократичної системи досліджує політичну владу С. Ліпсет. Він вважає, що стабільність будь-якої демократії залежить не тільки від економічного розвитку країни, а також від ефективності та легітимності її політичної системи. Ефективність розглядається тут як міра відповідності даної системи основним функціям правлячої влади, як їх уявляють населення, бізнес або військові. В свою чергу, легітимність визначається як "здатність цієї системи породжувати та підтримувати віру в те, що існуючі політичні інститути є найбільш придатними та прийнятними для даного суспільства" [11, с.89]. Ступінь легітимності сучасних демократичних політичних систем залежить від вирішення тих проблем, котрі історично розділяли суспільство. Якщо ефективність має *інструментальну* природу, то легітимність, на думку С. Ліпсета, – *оціночну*. В цьому ракурсі легітимність осмислюється як посередник, міст між культурними факторами та інституалізацією влади [12, с.95]. Особливо важливою дана проблема постає у так званих "нових" державах, де процеси державотворення ще не завершені. Зазвичай вважається, що легітимізація цих держав безпосередньо залежить від економічних успіхів діяльності уряду, проте сама по собі економічна ефективність політичної влади є недостатньою підставою для легітимізації держави у довготривалій перспективі. Для цього необхідною є вкоріненість легітимності політичної влади у позавладних інстанціях, наприклад культурі. В іншому випадку навіть порівняно заможні держави ризикують відчувати кризу легітимності.

В цьому контексті цікавим є розрізнення *legitimності* та *довіри*, наведено у праці М. Догана "Легітимність режимів та криза довіри" [10]. Розглядаючи питання "чи повинен я визнати наказ поліцейського?", дослідник пропонує два можливі варіанта відповідей. Перший варіант містить в собі легітимність і довіру: "наказ повинен бути визнаним, оскільки він є обґрунтованим". Друга відповідь апелює до легітимності без довіри: "цей поліцейський зловживає своєю владою, але в даний момент варто підкоритися йому, оскільки він є представником влади". Отже, поліція або будь-який інший соціальний інститут може сприйматися як легітимні, навіть якщо їх представники виявляються неварті довіри [10, с.151-152].

Висновки. Розрізнення довіри і легітимності відкриває шлях до більш адекватного усвідомлення процесів легітимації політичної влади в демократичних країнах. Справа у тому, що процес легітимації включає в себе як необхідні, рівноправні моменти *довіри* та *недовіри*. Таким чином, сама потреба в процедурах легітимації влади обумовлюється недовірою до існуючих політичних структур. Поза недовірою значно ускладнюється процес контролю за політичною владою. Влада в умовах демократії спирається не тільки на консенсус. Для того, щоб демократичний режим залишався саме таким, він повинен бути відкритим і для конфлікту з приводу загальних норм, цінностей та цілей суспільного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Арендт Х. О насилии / Х. Арендт; пер. с англ. Г.М. Дашевского. – М.: Новое издательство, 2014. – 148 с.
2. Арендт Х. Vita activa, или деятельной жизни / Х. Арендт; пер. нем.англ. В. В. Библихина; Под ред. д. М. Носова. – СПб.: Алетей, 2000 г. – 437 с.
3. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономика / У. Бек; пер. с нем. А. Б. Григорьева, В. Д. Седельника; послесловие В. Г. Федотовой, Н. Н. Федотовой. – М.: Прогресс-Традиция; Издательский дом "Территория будущего" (Серия "Университетская библиотека Александра Погорельского"), 2007. – 464 с.

4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. / П. Бергер, Т. Лукман; пер. с Е. Руткевич. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
5. Бистрицький Є. Легітимізація як дієве філософське поняття / Є. Бистрицький // Філософська думка. – 2009. – № 5. – С. 49–59.
6. Болл Т. Власть / Т. Болл // Полис (Политические исследования). – 1993. – №5. – Режим доступу: http://www.polisportal.ru/files/File/puvlication/Starie_publicakcii_Polisa/B/1993-5-Boll-Vlast.pdf
7. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер; пер. с нем./ Сост. общ. ред. и послесл. Ю.Н. Давыдова; предисл. П.П. Гайденко. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с. – (Социологическая мысль Запада).
8. Висоцький О. Ю. Технології легітимізації політичної влади: теорія та практика : [монографія] / Висоцький О. Ю. – Дніпропетровськ : Пороги, 2010. – 318 с. .
9. Гоббс Т. Соч. в. 2 т. / Т. Гоббс; пер. с лат. и англ. Н. Федотова, А. Гутермана. – Т.2. – М.: Мысль, 1991. – 736 с.
10. Доган М. Легитимность режимов и кризис доверия // Социс. – 1994. – № 6. – С. 147-156.
11. Липсет М. Политический человек: социальные основания политики / Мартин Липсет ; пер. с англ. Е. Е. Генделя, В. П. Гайдамака, А. В. Матешук. – Москва : Мысль, 2016. – 612 с.
12. Липсет С. Размышления о легитимности // Апология. – 2005 – № 5. – С. 95-103.
13. Луман Н. Власть / Никлас Луман; пер. с нем. А. Ю. Антоновского. – М.: Праксис, 2001. – 256 с. – (Серия "Образ общества").
14. Олещук П.М. Символічні форми легітимізації політичних режимів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : [спец.] 23.00.01 "Теорія та історія політ. науки" / Олещук Петро Миколайович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 19 с.
15. Тур М. Г. Некласичні моделі легітимізації соціальних інститутів: Монографія / М. Г. Тур. – К. : ПАРАПАН, 2006. – 396 с.
16. Хабермас Ю. Проблема легітимізації позднего капитализма / Юрген Хабермас; Пер. с нем. Л.В. Воропай. Общая редакция и вступительная статья О.В. Кильдюшов. Примечания, именной и предметный указатели Т.А. Дмитриев. – М.: Праксис, 2010. – 264 стр. – (Серия "Образ общества").
17. Цокур Є. Г. Легітимність політичної влади в Україні у контексті революції гідності / Є. Г. Цокур // Науковий часопис НПУ імені

М. П. Драгоманова. Серія: Економіка і право. – 2014. – Вип. 25. – С. 153-160.

References:

1. Arendt H. (2014) On Violence. Moskov. Novoe izdatel'stvo (In Russian)
2. Arendt H. (2000) Vita activa, or active life. S-Pburg. Aletejja (In Russian)
3. Bek U. (2007) Vlast' i ee opponenty v jepohu globalizma. Novaja vsemirno-politicheskaia jekonomija, Moskov. Progress-Tradicija; Izdatel'skij dom Territorija budushhego, (In Russian).
4. Berger P., Lukman T. (1995) Social construction of reality. A treatise on the sociology of knowledge. Moskov. Medium. (In Russian)
5. Bistric'kij Є. (2009) Legitimacija jak dieve filosof's'ke ponjattja. Filosof's'ka dumka, 5.
6. Boll T. (1993) Power. Polis, №5. Retrieved from : http://www.polisportal.ru/files/File/puvlication/Starie_publicakcii_Polisa/B/1993-5-Boll-Vlast.pdf
7. Veber M. (1990) Izbrannye proizvedenija. Moskov, Progress.
8. Visoc'kij O. (2010) Tehnologii legitimacii politichnoi vladi: teorija ta praktika : Dnipropetrovs'k, Porogi.
9. Gobbs T. (1991) Soch. v. 2 t. T.2. Moskov, Mysl'.
10. Dogan M. (1994) Legitimnost' rezhimov i krizis doverija .Socis. № 6.
11. Lipset M. (2016) Political man: the social bases of politics. Moskv, Mysl' (In Russian).
12. Lipset S. (2005) Reflections on the legitimacy. Apologija, 5.
13. Luman N. (2001) Power, Moskov, Praksis (In Russian).
14. Oleshchuk P.M. (2008) Simvolichni formi legitimacii politichnih rezhimiv. Kiev, 19.
15. Tur M. G. (2006) Neklasichni modeli legitimacii social'nih institutiv, Kiev, PARAPAN.
16. Habermas Ju. (2010) Legitimationsprobleme Im Spätkapitalismus, Moskov. Praksis (In Russian)
17. Cokur Є. G. (2014) Legitimist' politichnoi vladi v Ukraїni u konteksti revolucii gidnosti. Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova. Serija: Ekonomika i pravo, Vip. 25.

Надійшла до редколегії 10.10.17

Mykola Karaschuk, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
polit_dep@ukr.net

LEGITIMACY OF POLITICAL POWER: THE FEATURES OF COMPREHENSION

The research is devoted to the analysis of modern conception of the legitimacy of political power. The interrelationship between violence and power, legitimacy and trust, abidance and support is revealed. It is argued that modern understanding of power opposes it to violence and emphasizes its communicative and symbolic nature. The process of legitimization involves both trust and distrust as necessary, equal moments. Thus, the very need for procedures of the legitimization of power is caused by distrust of existing political structures.

Keywords: power, politics, legitimacy, trust, distrust, support, symbol, communication.

УДК 323.2 (477):342(477)

Валерій Колюх, д-р політ. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ПАРЛАМЕНСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ

Розглянуто актуальний суспільно-політичний контекст функціонування інституту парламентської більшості у Верховній Раді України. Показано взаємозв'язок між формою правління та засадами формування правлячої коаліції. Окреслено перспективи оптимізації відповідних структурних аспектів діяльності українського парламенту в світлі необхідності утвердження демократичних політичних традицій в Україні.

Ключові слова: правовий інститут, парламентська більшість, коаліція депутатських фракцій, парламентарно-президентська республіка, президентсько-парламентарна республіка, президент, уряд.

У правознавстві під інститутом (правовим) розуміють систему юридичних норм, що регулюють певну групу однорідних і взаємопов'язаних суспільних відносин. Відповідно, інституалізація парламентської коаліції – це правове врегулювання її формування та діяльності.

Одним з невід'ємних елементів сучасного парламентаризму є наявність інституту парламентської коаліції, що становить парламентську більшість та парламентської меншості (опозиції).

Відновлення дії положень конституційної реформи 2004 року та повернення до парламентарно-президентської форми правління на підставі відповідного Закону [1] надало нової актуальності питанням формування та діяльності правлячої (урядової) коаліції у

Верховній Раді України (далі – ВРУ). Утвердження Конституційного статусу та ваги ВРУ в системі стримувань і противаг безпосередньо залежить від її внутрішньої інституційної спроможності, необхідним складником якої є утворення таких усталених у світовій практиці структур вищого представницького органу, як парламентська більшість (коаліція) та парламентська опозиція. В офіційному тлумаченні відповідних положень Основного Закону Конституційний Суд України (далі – КСУ), як єдиний орган конституційної юрисдикції, безпосередньо встановив, зокрема, що "фракційне структурування Верховної Ради України і формування коаліції депутатських фракцій є обов'язковими умовами її повноважності" [2].